

Peter Ackroyd
Hawksmoor

P E T E R
A C K R O Y D

HAWKSMOOR

Nakladatelství Paseka

PŘELOŽILA JOHANA LABANCZOVÁ

HAWKSMOOR

Copyright © Peter Ackroyd, 1985

All rights reserved

Translation © Johana Labanczová, 2016

ISBN 978-80-7432-426-0

Gilesi Gordonovi

Léta tisícího sedmistého jedenáctého, v devátém roce vlády královny Anny, byl schválen zákon nařizující vybudovat ve městech Londýn a Westminster sedm nových farních kostelů. Zakázka byla uložena stavebnímu úřadu Jejího Veličenstva se sídlem ve Scotland Yardu. Architekt Nicholas Dyer poté začal pracovat na modelu prvního kostela. Jeho spolupracovníci by tento úkol nejspíše svěřili zručnému truhláři, Dyer však miniaturu raději zhotovil vlastnoručně včetně oken a schodů z jedlového dřeva: každý prvek bylo možné odstranit a rozložit tak, aby si případný zájemce dokázal prohlédnout uspořádání všech jednotlivých částí. Velikost prvků určoval Dyer podle předem připravených plánů a jako vždy pracoval nožikem se stříenkou ze slonoviny omotanou roztřepeným provazem. Stavba modelu mu zabrala tři týdny, a jak postupně zakončoval kostelní věž špicí, bylo možné si představovat, jak ve Spitalfields roste stavba skutečného kostela. Na vybudování však čekalo ještě šest dalších chrámů, a tak se architekt opět chopil krátkého mosazného pravítka, kružítka a tuhého papíru, na kterém zhotovoval náčrty. Pracoval svižně s jediným pomocníkem, Walterem Pynem, zatímco na druhém konci města na sebe halekali zedníci, pod jejichž nástroji se z neopracovaného kamene postupně vynořovala architektova vize. Tu máme dodnes před očima; a přece je teď na okamžik, zatímco se stavitel sklání nad listy papíru, slyšet jen jeho těžké oddychování a praskot ohně v krbu, z něhož náhle vyšlehne plamen a vrhne přes místnost temné stíny.

ČÁST PRVNÍ

1

Nuže započněme. Jak před tebou celá věc svou pravdivou tvářnost bude ukazovati, vždy všecknu stavbu jejího vnitřního ustrojení měj na paměti. Nejprve musíš celé plochy rozměry co možná přesně vyměřiti i spočísti, načež k vytvoření plánu a měřítka můžeš přikročiti. Vštípil jsem tobě regule z hrůzy a velkoleposti plynoucí, neb jest třeba, bys je v skladbě jednotlivých částí a ozdob, jakož i v rozvržení veškerých proporcí, ať na které již koliv z condignací, řádně uplatňoval. Pozoruješ, Waltře, jak se pera chápu? Zde na dalším listě polohu a působení těles nebeských, jakož i Slunce a Lůny vypočtu, a tebe tak pochybností zbavím, kdy s prací započítí a kdy v ní ustati povinován jsi. Náskres stavby s veškerými příčkami a průchody pomocí lineálu a kružidla nutno vyhotoviti. S tím, jak se stavba nabývajíc výšky proměňuje, vidí mi se za hodné vyznačiti, kterak se všechny linie doplňují, tak jako u sítě, jakou pavouk v komoře spřádá. Leč, mládenče, chop se raděj tuhy než inkoustu: v ruku, jež vede pero tvé, dosud důvěry nechovám.

Walter Pyne zkroušen hlavu svěsil, jako kdyby se k výprasku na pranýři hotovil, a já se nesvedl smíchu ubrániti. Mívá sklon k chmurám a trudné mysli, pročež přes stůl nakláněje se, podal jsem mu kalamář, by se rozveselil. Hle, *pravil jsem*, co všechno všanc dám, abych tvoji tvář rozjasnil. Jestli jsi konečně s tou svou melankolií ustal, pokračuj, prosím: náskres průčelí vyhotov, ten pak do plánů zanes a pozornost na veškerá jeho zakřivení optická soustřeď. Od čelního pohledu jest však třeba pohled boční, jenž ostrými tahy a konturami bez úpravy konečné proveden

bývá, odlišiti: po stejném způsobu uvádí knihu titul, po němž nejprve následuje věnování a po té předmluva neboli prologus. Nyní čeká nás, Waltře, celého nákredu kámen úhelný. Umění náležitého stínování nutno jest si osvojit. Toliko temnota má v moci propůjčiti dílu pravou formu a náčrtu stavby perspektivu žádoucí, nebo není světla bez tmy aniž materie beze stínu. V duchu tím se interesíruji, zda též život sám nic než rej stínů a chimér není? Stavím za světla denního, bych zprávy o noci a soužení přinesl, *pokračoval jsem*, a pak bera ohled na Waltra umkl: to zatím postačí, *řekl jsem*, k věcem podstatným se navrátme. Průčelí zakresliti co možná nejpřesněji jest nezbytno, by se rytec nákresem řídití mohl. Pomni též, bys se od plánu mého neodchýlil; co vytrvati má po tisíc let, činiti ve spěchu se střež.

Hlava notně mne bolela, a třebaže v komoře pouze slabý oheň plál, zalévalo mne nezvyklé horko, pročež jsem ven vyšel a na Scotland Yard zamířil. Věděl jsem, že úředníci z kanceláře na mne pro to budou oukosem hleděti, již dávno tušil jsem, že se mi takto posmívají. Pročež chutě k dílnám poblíž přístavní hráze, kde kráčeti v klidu a nespátrěn, neboť dělníci právě obědvali, jsem mohl, pospíšil jsem. Bylo to vprostřed zimy, vítr silně dul, řeka nezvykle vysoko stála, jako by druhá Potopa přijíti měla, a ouhory na břehu protějším vyhlížely potemněle, jako by mha na nich ležela. Útržky jakési písňe a zmateného hovoru znenadání k uchu mému se donesly. Trhl jsem sebou, neboť na mysl mi nešlo, odkud by se zvuky tyto znáti dávaly, ale pak jsem se upokojil, soudě, že to z fregaty mířící do města z Richmondu, na niž v tu chvíli zrak můj padl, vycházejí. Jeden prožitek pro mé smysly střídal se s druhým, a přece v myšlénkách svých jen sedmerem svých kostelů zaobíral jsem se, v docela jiném čase tak meškaje: cítil jsem se co marinář, jehož kajuta mu vymezená tísní,

zatím co v ducha šálení před očima jeho cíl se vyhupuje. A pak jsem řeku i s ouhorem, jež jsem pozoroval, rukou zakryl a dál už toliko rýhy v dlani své sledoval.

Zamířil jsem zpátky a šacoval, že Waltra skloněného nad plánem zastihnu. Ten však na stolicí u komína rozvaloval se a do ohně zíral, jako by k němu z uhlíků kdoví jaké přeludy vystupovaly, trudnomyslně jako ubožačka u šibenice smithfieldské při tom vyhlížeje. Přistoupiv k stolu práci spatřil jsem, zpola inkoustem a zpola olůvkem zhotovenou. Za tuhleto, ty nezbedníku, nedal bych ni zlámanou grešli, *pravil jsem*. Pojd' sem. Na slova tato Walter zmateně vstal, usilovně zrak si protíraje, že by si snad tvář celou vytřel, kdyby to svedl. Hleďte, mistře Pyne, *pokračoval jsem*, styl vašich pilířů nepozdává mi se. Přec ukázal jsem vám, že třeba ve fasádě pilastry vyznačiti. Zde pak jste portál téměř o tři stopy posunul. Mám tě snad začít měřám vyučovati, palice dubová? Káráním mým podrážděn, vrazil Walter ruce do kapes a cosi zabručel, abych co říká, neslyšel. Jsi do reflexí svých tak zahlobán, *otázal jsem se*, že mi neodpovídáš?

Na sedesu jsem seděl, *odvětil*, a o jisté věci dumal.

Já vám dám sedes, pane, spíš pozadí vám vypráskám. Nu a zdali pak ty vaše duchaplné úvahy, *pokračoval jsem*, nějakého ovoce přinesly?

O siru Christopherovi a našem novém spitalfieldském chrámu uvažoval jsem.

A co pak náš pan mládek o těch záležitostech souditi ráčí? (*Co se mne týče, sir Christopher nestojí za bzdinu, pravil jsem k sobě v duchu.*)

Mistře, *zahovořil* Walter, nablízku jámy, v níž tolik kadávrů leží, že se do kostelních lavic vlhkost vrazí, stavíme, i ony hnit počnou. To za prvé, za druhé však, že sir Christopher veškeré pohřby pod budovou kostelní, ba i na hřbitově u ní pro tu příčinu zapovídá, že to prý

hnilobné proměny podněcuje a stavbu tu nezdravou a nebezpečnou činí. Na to po tváři se poškrábal a zraky ke svým zaprášeným škrpálům sklopil.

Takové nicotnosti nebudtež tvých úvah hodny, příteli, *odvětil jsem*. Nenechal se však přesvědčiti, pročž jsem po chvíli *kontinuíroval*: Není mi neznámo, že sir Christopher proti funerálním ceremoniím se staví, že světlost a lehkost vyznává, a tkne-li se kdy jeho stavby smrtedlnost čili temnota, hrůza jej zachvacuje. Není to rozumné ni přirozené, řekne ti. Učil jsem tě, Waltře, věcem mnohým, zejména však tomu, že nevolníkem klasické krásy, jež jest geometricky propočtena, odmítám se státi. V díle mém svatost spočívati musí, stavby mé zbožnou bázeň musejí vzbuzovati. Pak začal jsem odjinud: Z jakého měšce tyto kostely platíme?

Z uhelné kontribucí, odvětil Walter.

A není snad uhlí tím nejtemnějším z elementů, který dýmem svým i samo slunce zakrývá?

Pravdou je, že výhně tohoto města živí, *v odpověď pravil*.

Kde tu pak světlost a lehkost naléztí? Dobýváme-li užítku z hlubin zemských, co na tom, budeme-li na mrtvých stavěti?

Tu zaslechnuv vnáhle zvuk svižných kroků rozléhající se z komory sousední, jež byla zbudována sloučením dvou jiných, výklad svůj jsem přerušil, zatím co sir Christopher, oděn jako posluha z domu novin poštovních, dovnitř vstoupil. Klobouk v ruce třímал a dechu popadal, ačli vzdor létům svým postavy zavalité nebyl. Walter, poděšeně vyskočiv, inkoust po nákresu rozlil, čímž však škody pramalé napáchal, leč sir Christopher ničeho z toho nedbaje, ke mně bez prodlení přistoupil, sípaje přitom jako schváčené dobytče. Mistře Dyere, *pravil*, komise vaši zprávu o nových stáncích Páně očekává. Nevyhotovil-li jste ji dosud, třeba tak učiniti, ježto komise spěchá –

2

Bylo poledne a blížili se ke spitalfieldskému kostelu. Průvodkyně se zastavila před schody a zavolala: „No tak pojdte!“ Pak se k nim obrátila a pokračovala, zatímco levé víčko jí nervózně cukalo: „U takovéhle budovy musíte zapojit představivost. Vidíte, jak je sešlá? Měla by být celá pěkná a čistá, tak jako nahoře.“ Neurčitě pokynula k vížce a pak se sehnula, aby si z lemu bílého pláště odstranila smítko prachu. „Tamhle jako by něco spadlo,“ upozornil kdosi ze skupiny, zatímco si pravou rukou clonil oči, aby si mohl detailněji prohlédnout nebe kolem kostelní věže, ale jeho hlas zanikl v hluku dopravy, který utíchal jen chvílemi: řev nákladáků, jež vyjížděly z trhu před kostelem, a zvuk sbíječek zarývajících se o kousek dál do povrchu Commercial Road okolím tak otřásaly, že to vypadalo, jako by se jim pod nohama celé chvělo.

Průvodkyně si otřela prsty do papírového kapesníku a pokynula skupině, aby pokračovala. Spěchali pryč od hluku vstříc labyrintu ulic a uliček poblíž kostela a nevnímali kolemjdoucí, kteří na ně bez zájmu hleděli. Pak do sebe na úzkém chodníku navzájem vrazili, jelikož průvodkyně se zastavila a vzhledem k relativnímu poklidu místa zaujala důvěrnější tón: „Jsou mezi vámi nějací Němci?“ Aniž by počkala na odpověď, pokračovala: „Právě velký německý básník Heine řekl, že Londýn se vzpírá představivosti a láme člověku srdce.“ Nahlédla do poznámek, zatímco z nejbližších domů se ozývaly tlumené hlasy. „Jiní básníci zase prohlašovali, že v sobě má cosi velkolepého a věčného.“ Letmo pohlédla na hodinky a ke skupině se donesly další pouliční zvuky: tiché hlasy

se mísily s útržky z televize a rádia a ulice vyplňovaly také nejrůznější melodie, pozvolna stoupající nad střechy a komíny. Obzvláště jednu píseň bylo slyšet hned z několika obchodů a domů: vznesla se nad ostatní a pak rovněž zmizela nad městem.

„Když se postavíme tady a pohlédneme k jihu,“ otočila se k nim průvodkyně zády, „uvidíme, kudy se šířil Velký mor.“ Poblíž na sebe pokřikovaly nějaké děti, a tak zvýšila hlas. „Asi je těžké si to představit, ale jen v téhle části města si choroba vyžádala přes sedm tisíc obětí včetně sto šestnácti kostelníků a hrobníků.“ Text svého výkladu si dobře pamatovala a věděla, že teď se zasmějí. „A tady dole,“ utnula je, „stávaly první domy.“ Zamžourali směrem, kam ukazovala, a zprvu dokázali rozeznat jen obrys velké kancelářské budovy, v jejíž matné skleněné fasádě se odrážela věž spitalfieldského kostela. Silnice byla po nedávné přeháňce mokrá a jiskřila světlem, které se v poledne linulo z neonů na obchodech a zevnitř kanceláří a domů. Budovy samotné byly rozličně zbarvené – šedé, tmavomodré, oranžové, tmavě zelené – a počmárané slogany a kresbami.

Zdáli zaslechla vlak. „A tady, kde teď stojíme, bývala otevřená pole, kam se ukládali mrtví a umírající.“ Když se na místo někdejších morových polí zadívali, viděli pouze reklamní poutače, které je obklopovaly: noční fotografii moderního velkoměsta se slovy DEJ SI JEDNO NA CESTU zářícími na tmavé obloze nad ním, vybledle sépiovou historickou scénérii připomínající ilustraci ze svazku starých tisků a zvětšeninu usmívající se mužské tváře (i když protější budova na plakát vrhala temný stín, který pravou stranu obličeje zakrýval). „Vždycky to bývala velmi chudá oblast,“ pronesla, když vtom mezi nimi prošla čtveřice dětí, jejichž pokřik a hvízdání bylo slyšet už předtím. Cizinců si nevšímaly, dívaly se přímo před sebe a skandovaly:

Co hledáš v tý díře?
Kámen!
Co uděláš s tím kamenem?
Nabrousím nůž!
Co uděláš s tím nožem?
Uříznu ti hlavu!

Pochodovaly dál, a pak se otočily a sledovaly, jak průvodkyně skupinu vede vpřed. Zatímco se pokoušela vybavit si více informací o čtvrti, jíž procházeli, její zápal pohasl: jestli si na žádné nevzpomenu, řekla si, budu si je prostě muset vymyslet.

Ulice kolem kostela se brzy zaplnily dětmi, jež se vyvalily se smíchem ze školy a pokřikovaly na sebe nesmysly, až nakonec převládlo skandování: „Pojď do kruhu! Pojď do kruhu!“ Nato zazněla otázka: „Kdo je to?“ a odpověď: „Ty jsi to!“ Doprostřed kruhu strčili malého chlapce s očima zavázanýma starou ponožkou a třikrát jím zatočili. Stál zcela nehnutě a odpočítával, zatímco děti kolem něj tancovaly a volaly: „Nebožtíku, vstaň! Nebožtíku, vstaň!“ Pak se rychle a znenadání s rukama rozpřaženýma před sebou vrhl vpřed a ostatní se s vzrušeným a bojácným jekotem rozprchli. Někteří běželi ke kostelu, ale ani jeden se neodvážil vstoupit na jeho pozemek.

Z něj je nyní pozoroval Thomas, příkrčený za nevelkou pyramidou, jež byla postavena společně s kostelem. Pozdně odpolední slunce vrhalo na drsný vybledlý kámen, po jehož dutinách a rýhách přejížděl prstem, stín jeho postavy. Dívat se přímo na děti se bál, ale nechtěl si nechat uniknout ani jednu z jejich kratochvílí. Cítil, jak se pyramida chvěje, když nákladní auta s rachotem zatáčela do Commercial Road a vířila přitom oblaka prachu. Jednou si s úžasem všiml, že nad otevřeným ohněm se chvěje vzduch, a od té doby si tento pohyb vždycky

spojoval s teplem. Pyramida musela být horká, i když to necítil. Odskočil od ní, rozběhl se ke kostelu, a když už byl téměř u kamenné zdi, zvuky okolního světa zeslábly, jako kdyby je tlumila samotná hmota budovy.

Když se k němu přiblížil, vzhled kostela se proměnil. Zdály stále působil jako majestátní stavba vyrůstající z přehršle ulic a uliček v okolí spitalfieldského tržiště a Brick Lane, jejíž obrovská masa jako by zahrazovala několik ulic a jejíž špičatá věž byla vidět ze vzdálenosti více než dvou mil. Ti, kdo si jí povšimli, na ni ukazovali se slovy: „Támhle je Spitalfields a vedle Whitechapel!“ Když se teď ale ke kostelu blížil Thomas, chrám se proměnil z jediné velké budovy v několik svébytných míst – některá hřejivá, jiná chladná či vlhká, další ponořená do věčného stínu. Znal každý detail exteriéru kostela, každý zchátralý pilíř a mechem obrostlý kout, jelikož právě zde většinu dní sedával.

Občas vyšel těch patnáct schodů a vstoupil dovnitř. Klekl si před malým postranním oltářem, rukama si clo-nil oči jako při modlitbě a představoval si, jak staví svůj vlastní kostel: zbudoval popořadě sloupoví, chrámovou loď, oltář, věž, ale pak se pokaždé ztratil ve spletitém sledu místností, schodišť a kaplí a musel začít znovu. Cesty do nitra kostela podnikal ovšem zřídka, jelikož si nikdy nemohl být jistý, že tam zůstane sám: když se v pološeru ze zadní části ozvaly kroky, rozklepal se strachem. Při jedné příležitosti ho ze zasnění vytrhly hlasy, které unisono deklamovaly: „Sejmi ze mne svůj mor. Ach, drtí mne ruka tvá a padám, padám...“ Rychle kostel opustil, aniž se odvážil pohlédnout na ty, kdo se k němu tak nečekaně připojili. V samotě venku ale opět rychle nabyl ztracený klid.

Od jižní zdi kostela dohlédl k ploše, na které architekt možná zamýšlel zřídit hřbitov, ale nyní šlo pouze

o prostor s několika stromy, povadlou trávou a opodál stojící pyramidou. Od východní zdi nic vidět nebylo, až na štěrkovou cestičku vedoucí ke vchodu do starého tunelu. Nyní byl zahrazen bedněním, ale velké šedivé kameny u vchodu dávaly tušit, že byl vztyčen již dávno (snad dokonce v téže době jako samotný kostel). Během poslední války sloužil jako protiletectký kryt a od té doby chátral podobně jako kostel. O tomto „podzemním domě“, jak mu říkávaly místní děti, kolovala spousta historek: tunel prý ústil do bludiště chodeb, které se nořily celé míle pod zem, a děti si vyprávěly příběhy o přízracích a mrtvolách, na něž tam člověk mohl natrefit. Thomas, přestože takovým věcem věřil, se však ve chvílích, kdy se tiskl ke kamenné zdi kostela, vždycky cítil bezpečně – tak jako teď, když utekl od pyramidy a pohledu na hrající si děti. Právě zde se také pokoušel uniknout vzpomínce na události téhož dne.

Navštěvoval místní Školu svaté Kateřiny: za uhlově šedých rán sedával v lavici a vychutnával příjemnou vůni křídly a dezinfekce, stejně jako charakteristický pach inkoustu a učebnic. Při dějepise (kterému děti přezdívaly divupis) si rád zapisoval jména a data a sledoval, jak inkoust pokrývá bílou plochu sešitu. Když ale zazvonilo, vycházel na asfaltový školní dvůr váhavě a sám. Ve všem tom jekotu a pokřikování pokradmu přecházel od jedné skupinky ke druhé nebo předstíral, že ho zaujalo něco na zdi či zábradlí, daleko od ostatních. Zároveň však, kdykoliv mohl, poslouchal, co si jeho vrstevníci povídají – a tak se dozvěděl, že odříká-li člověk otčenáš pozpátku, vyvolá tím dábla. Zjistil také, že když uvidí mrtvé zvíře, musí na něj plivnout a opakovat: „Horkosti, táhni pryč, od domu ti nedám klíč.“ Slyšel, že polibek člověku vezme minutu života, a že když někomu po botě leze černý brouk, brzy mu zemře kamarád. Všechno si to uložil do paměti, jelikož